

Stojí psáno: „hle, všecko tvořím nové!“
Akordy však jsou prádelní šňůrou smutku,
Poryvy ostré jako břitva lámou víru
Těch, kdož chtějí uprchnout z tohoto krutého počátku.
Děšť proměňuje ledovými důtkami květy ve skelnou kaši,
Podvraťák se v té slotě otřepe, až má srst suchou jako trupel.

Jan Wolkers: *Sebrané básně* (2008)

1

Bylo mi deset a přestala jsem si sundávat bundu. Toho rána nás máma do mrazu jednoho po druhém namazala protizánětlivou masťou na vemená, nabírala ji z plechovky od Bogeny a normálně ji používala jen na rozpukanou kůži, mozoly a květákovité výrůstky na strucích dojníc. Víčko plechovky bylo tak umaštěné, že se dalo odšroubovat leda utěrkou; páchlo to zadělávaným vemenem, které občas nakrájené na tlusté plátky, posolené a popřené bublalo v hrnci s vývarem na sporáku a ze kterého se mi zvedal žaludek stejně jako z té smrduté masti na pokožce. Přesto nám máma zabořila tlusté prsty do obličejů jako do sýra, který ohmatávala a proklepávala, aby zjistila, jestli kůrka už zraje. Bledé tváře se nám leskly ve světle kuchyňské žárovky pokálené od much. Už léta tam mělo přijít stínidlo, nějaké pěkně kytičkované, ale kdykoli jsme ve vsi nějaké viděli, chtěla se máma porozhlédnout ještě jinde. To dělala už tři roky. Toho rána, dva dny před Vánoci, jsem v očních důlcích stále ještě cítila její mastné palce a chvílemi jsem se bála, že přitlačí příliš, že se mi oční bulvy skutálejí dovnitř jako kuličky. Že mi pak řekne: „To máš z toho, že jseš myšlenkama pořád někde jinde a že pořád těkáš očima, místo abys jako správný věřící vzhlížela k Bohu, jako by se nebe mělo každou chvíli otevřít.“ Jenže tady nebe roztrhla leda tak vánice, což nebyvalo nic, nač by se mělo připitoměle zírat.

Uprostřed stolu prostřeného k snídani stála proutěná ošatka s ubrouskem s vánočními andělíčky. Před pindíkem si ochraňitelsky drželi trumpetu nebo jmelí; i když jsem ubrousek

podržela proti světlu žárovky, nebylo vidět, jak pindík vypadá, odhadovala jsem, že jako srolovaný plátek gothaje. Na papírové ubrousky máma uspořádala pečivo: bílé, celozrnné s mákem a vánoční stólu. Křupavý hřbet stóly přes cedníček pečlivě posypala moučkovým cukrem připomínajícím první sněhový poprašek, který napadal na hřbety blaarkopek na louce, než jsme je sehnali dovnitř. Svorka sáčku na chleba ležela jako vždycky na plechovce na suchary, abychom ji nezašantročili, mámu totiž pohled na zauzlovaný sáček rozesmůňoval.

„Nejdřív slané, až pak sladké,“ řekla jako obvykle. To bylo pravidlo, abychom byli velcí a silní, tak velcí jako obr Goliáš a silní jako biblický Samson. Kromě toho jsme museli vždycky vypít velkou sklenici čerstvého mléka, které bylo většinou načepované z cisterny už před pár hodinami a bylo vlažné a někdy na něm ještě plaval žlutavý škraloup, který se člověku přilepil na patro, když pil moc pomalu. Nejlepší bylo obrátit do sebe sklenici se zavřenýma očima na ex, což mámě přišlo neuctivé, ačkoli v Bibli se o rychlém nebo pomalém pití mléka nic nepsalo, nic o cítění a necítění chuti kravského těla. Vzala jsem si z ošatky krajíc bílého chleba a položila si ho na talíř, horní vypoulenou kůrkou dolů, takže krajíc připomínal bledou dětskou prdýlku, zvláště když si ho člověk namazal do půlky čokoládovou pomazánkou, což mně i bráchům přišlo legrační, a oni na to pokaždé: „Už zase vyлизuješ prdele?“ Jenže než jsem si směla namazat chleba čokoládovou pomazánkou, musela jsem sníst něco slaneho.

„Když necháš zlatý rybky moc dlouho potmě, tak zbělaj,“ pošeptala jsem Matthiesovi a obložila si chleba šesti kolečky kabanosu, aby se vešla přesně na krajíc. *Máte šest krav, dvě z nich sníte. Kolik vám zbude?* V duchu jsem při všem, co jsem jedla, slyšela

hlas pana učitele. Proč se ty blbě příklady kombinují s jídlem – jablky, dorty, díly pizzy a sušenkami –, to jsem nevěděla, ale v každém případě jsem se vzdala naděje, že někdy budu umět počítat, že někdy budu mít sešit bílý jako sníh, bez jediného červeného podržení. Hodiny jsem se například učila rok – táta se mnou proseděl celá odpoledne u kuchyňského stolu s cvičnými hodinami ze školy, a někdy jimi ze zoufalství mrštil o zem, až ciferník vyskočil a ten podělaný strojek nepřestával drnčet –, ale pořád se mi hodinové ručičky tu a tam měnily v dešťovky, které vyrýváme vidlemi z hlíny za chlívem, když jdeme na ryby. Když je člověk sevřel mezi palcem a ukazovákem, kroutily se do všech stran, a teprve když do nich párkrát cvrknul, tak se zklidnily a ležely mu na dlani jako ti sladcí, červení jahodoví hadi z Van Luikova obchůdku s cukrovinkami.

„Ve společnosti se nešeptá,“ prohlásila Hanna, ségra sedící u stolu naproti mně vedle Obbeho. Když se jí něco nelíbí, špulí pusou zleva doprava.

„Některý slova jsou na tvoje malý ouška ještě moc velký, nevejdu se do nich,“ opáčila jsem s plnou pusou.

Obbe si znučeně míchal mléko prstem, vytáhl z něj škraloup a rychle ho otřel do ubrusu. Zůstal tam přilepený jako bělavý šuseň. Při pohledu na to se mi dělalo zle a věděla jsem, že je dost dobře možné, že zítra bude ubrus otočený na druhou stranu, zaschlým škraloupem ke mně. Ani mě nenapadne položit si talíř na stůl. Všichni jsme věděli, že ubrousky jsou tam jen na ozdobu a že je máma po snídani zase uhlazené uklidí zpátky do šuplíku v kuchyni, že nejsou určené na umazané prsty a pusy. Mně bylo taky líto zmuchlat ty andělčičky v pěsti a zamáčknot je jako komára, až se jim polámou křidýlka, nebo jim zamazat bílé andělské vlasy jahodovou marmeládou.

„Právě proto, že jsem tak bledej, musím ven,“ pošeptal mi Matthies. Zasmál se a soustředěně ponořil nůž do bílé čokoládové části sklenice Duo Penotti, aby si nenabral hnědou. Duo Penotti jsme mívali jen o prázdninách. Už celé dny jsme se na to těšili a teď, když začaly vánoční prázdniny, jsme se konečně dočkali – nejkrásnější okamžik nastal, když máma odloupala papírové ochranné víčko, odstranila zbytky lepidla z okrajů sklenice a ukázala nám hnědé a bílé skvrny jako jedinečné zbarvení čerstvě narozeného telete. Ten, kdo v tom týdnu přinesl nejlepší známky, si mohl namazat první, já přicházela vždycky na řadu jako poslední.

Poposedávala jsem na židli, špičkami jsem jen tak tak dosáhla na zem. Nejradši bych, aby všichni zůstali vevnitř, abych je mohla rozložit po prostoru statku jako kolečka kabanosu. Pan učitel z páté třídy neřikal v týdenním shrnutí o jižním pólu pro nic za nic, že někteří tučňáci se vydávají na lov ryb a už se z něj nikdy nevrátí. A ačkoli jsme nebydleli na jižním pólu, zima tu byla. Taková zima, že jezero zamrzlo a napajedla u krav byla plná ledu.

U talíře se snídání byly pro každého nachystané dva světle-modré zamrazovací sáčky. Jeden jsem zvedla do výšky a tázavě pohlédla na mámu.

„To máš přes ponožky,“ vysvětlila mi s úsměvem, který jí na tvářích vykouznil dolíčky, „teplo se udrží vevnitř a nepromočí se ti.“ Mezitím připravovala snídání pro tátu. Ten pomáhal jedné krávě s otelením. Pokaždé když namazala krajíc, protáhla nůž mezi palcem a ukazovákem, až jí máslo ulpělo na konečcích prstů, a ona ho pak tupou stranou nože seškrábala. Táta teď určitě seděl na štokrleti u krávy s obláčky páry nad hřbetem a odebíral mlezivo. Dech a cigaretový kouř. Všimla jsem si, že vedle jeho

talíře žádné zamrazovací sáčky neleží, patrně by mu byly malé, hlavně na levou nohu, která byla trochu znetvořená po nehodě na kombajnu, když mu bylo kolem dvaceti. Vedle mámy leželo na stole stříbrné vykrajovátko na sýr, kterým posuzovala chuť ráno vyrobených sýrů. Než nějaký nakrojila, propíchlá nejdřív uprostřed vykrajovátkem umělohmotnou vrstvičku, dvakrát jím otočila a pomalu ho vytáhla ven. A rozvážně a zbožně tak, jako jídala bílý chleba při přijímání svátosti v kostele, pojídala kousek kmínového sýra, pozvolna a se strnulým pohledem. Obbe si jednou dělal legraci, že Ježíšovo tělo je taky sýrové, a že proto si sýrem smíme obložit jen dva krajíce denně, jinak by Pán rychle došel.

Poté co máma odříkala ranní modlitbu „žehnej, Bože, těchto darů, sobě ke cti, nám ke zdu“, odsunul Matthies židli od stolu, pověsil si kolem krku černé rychlobruslařské brusle a do kapsy u bundy si strčil vánoční pohlednice, které mu máma přikázala hodit do schránky několika známým. Matthies byl na jezeře už dřív, s několika kamarády se zúčastnil závodu kolem poldru. Byla to třicetikilometrová trasa a vítěz dostal housku se zadělávaným vemenem a hořčicí a zlatou medaili s letopočtem 2000. Nejradši bych mu nasadila zamrazovací sáček i na hlavu, aby mu zůstala dlouho v teple, šňůrky pytlíku bych mu utáhla kolem krku. Prohrábl mi vlasy, já si je rychle zase uhladila, smetla si pár drobků z kabátku pyžama. Matthies nosil pěšinku vždycky uprostřed, vlasy vepředu nagelované, připomínaly dvě hobliny másla na talířku, které máma vždycky kolem Vánoc dávala na stůl, máslo z krabičky jí nepřipadalo dost slavnostní, to bylo na obyčejné dny. A Ježíšovo narození žádný obyčejný den nebylo. Ani když se opakovalo rok co rok znovu, stejně jako rok co rok znovu umíral za naše hříchy, což mi přišlo

divné a často jsem si myslívala: vždyť ten chudák je dávno mrtvý, jen se na to zapomnělo. Radši o tom pomlčím, jinak nebudou čokoládové věnečky a nikdo už nepřevypráví vánoční příběh o třech králich a hvězdě z Východu.

Matthies si šel do předsíně zkontrolovat před zrcadlo vlasy. I když mu mrazem ztvrdnou a připlácnou se mu k čelu.

„Můžu jít s tebou?“ zeptala jsem se. Táta mi snesl šlajfky z pudy a ovázal mi hnědé kožené řemínky kolem bot. Už několik dní jsem po statku chodila na bruslích, ruce složené za zády, na nožích chrániče, abych nenadělala na koberci šrámy a máma nemusela plochou hubicí vysavače z podlahy luxovat mou touhu po závodě. Kotníky jsem měla pevné. Trénovala jsem už dost na to, abych mohla na led bez skládací židličky.

„Ne, to nejde,“ řekl mi. A pak tišeji, abych to slyšela jenom já: „Protože jedeme na protější břeh.“

„Já chci taky na protější břeh,“ šeptla jsem.

„Až budeš větší, vezmu tě s sebou.“ Nandal si vlněnou čepici a usmál se, zahlédla jsem rovnátka s modrými gumičkami kolem zámků v klikatém vzoru.

„Před setměním budu doma,“ zavolal na mámu. Ve dveřích se ještě jednou otočil a zamával mi, byla to scéna, kterou si budu později v duchu přehrávat pořád dokola, dokud se mu ruka už ani nezvedne a já nezačnu pochybovat, zda jsme se vůbec rozloučili.

2

Měli jsme jen státní kanály Nizozemsko 1, 2 a 3. Podle táty na nich nebyly k vidění žádné nahotinky, slovo „nahotinky“ vyslovoval, jako by mu do pusy právě vlétla octomilka, div že ho nevyplivl. Při tom slově jsem si hlavně vybavila brambory, které máma každý večer svlékala ze slupky a házela do hrnce s vodou, až to žbluňkalo. Dovedla jsem si představit, že když člověk dlouho myslí na naháče, tak mu stejně jako erteplím časem vyraší klíčky, které bude třeba špičkou nože vyříznout z těla ven. Zelenými výhonky jsme krmili slepice, ty po nich byly jako divé. Ležela jsem na břiše před dubovou skříní, v níž byla schovaná televize. Zakutálela se mi pod ni přezka z jedné šlajfky, když jsem je vztekle skopla z nohou v koutě pokoje. Na protější břeh jsem byla moc malá a na bruslení na stoce za chlěvy zase moc velká. Ostatně tomu se ani nedalo říkat bruslení, bylo to spíš takové šourání, podobně jako to dělaly husy, které se tam snašely při hledání něčeho požitelného, při každém škrábnutí o led bylo cítit pach kejdy a nůž bruslí se zbarvil do světle hněda. Muselo to vypadat debilně, jak jsme tam jako ty hloupé husy stály na strouze a kolébaly nabalenými těly od jednoho travnatého břehu na druhý, místo abychom bruslily v závodě kolem poldru na velkém jezeře, kam se odebrali všichni z vesnice.

„Na Matthiese se nemůžeme jít podívat,“ řekl táta, „jedno tele má běhavku.“

„Ale slíbili jste to,“ vykřikla jsem. Na nohou už jsem měla natažené zamrazovací sáčky.